

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

TIJL UILENSPIEGEL

Heroï-komische komedie in 3 bedrijven

door

Gaston Martens

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen

2016

Nr. 1958

PERSONEN

Eerste bedrijf

Tijl Uilenspiegel
 Lamme Goedzak, zijn vriend
 Nele, zijn verloofde
 De hertog van Alva
 Zijn nar
 De burgemeester van Oudenaarde
 De baas van de "Gouden Appel"
 Janneke, dienstmeid
 Pieter de Roose, spion
 Gilline, meideke van plezier
 Lieven Poens, brugdraaier
 Een oude wever
 Een vrouw uit het volk
 De baas van het Smijtkot
 De chef van de Spaanse soldaten
 Een ezel
 Schepenen en inwoners van Oudenaarde. Spaanse officieren, een bevelhebber van de Tercios, beulen en hun knechten. Spaanse soldaten.

Tweede bedrijf

Tijl Uilenspiegel
 Lamme Goedzak
 Willem van Oranje, genaamd de "Zwijger"
 Lodewijk van Nassauwen, zijn broer
 Graaf van Egmont
 Graaf van Hoorn
 Graaf van Hoogstraeten
 De heer van Brederode
 Een edele
 Nog een edele
 Gilline, meideke van plezier
 Stevenyne, bazin van een bordeel
 Een meideke van plezier
 Nog een meideke van plezier
 Een beulsknecht

Chef van de beenhouwers
Een sterke beenhouwer
Hertog van Alva
Eén van zijn officieren
Wolfgang Riesencraft, kampioen van het Spaans leger
Een heraut
Meisjes van plezier, beenhouwers, beulsknechten, een officier van Alva. De vier
getuigen van Uilenspiegel. De vier getuigen van Riesencraft. Een ezel.

Derde bedrijf

Tijl Uilenspiegel
Nele, zijn vrouw
Lamme Goedzak
Calleke, zijn vrouw
Willem de Zwijger
Admiraal van Lumey
De kapitein Trèslong
Pieter de Roose, spion
Een pastoor
Een burgemeester
Een schepen
Een boer
Officieren van de Zwijger
Zee-soldaten van de Zwijger
Spaanse soldeniers.
Een pater
Bewoners van ten Briele
Spaanse gevangenen
Twee schepenen
Een koster

E E R S T E B E D R I J F

Eerste tafereel

De grote plaats te Oudenaarde. Links het gasthuis "De Gouden Appel", een straat.

Achtergrond : het stadhuis en de galg.

Rechts : een tent met "De Moord der Onnozelen", een straat.

BURGEMEESTER : (Staat voor het stadhuis met de schepenen, de secretaris, Uilenspiegel en Lieven Poens. Hij is een dikbuiking man. De secretaris heeft bologen, die steeds knippen. De ene schepene is lang en mager, de andere zeer klein.) Ssst...ssst!.. Zwijgen. Iedereen zwijgen!... Ge weet dat Cies Slepers, onze torenwachter, steendood gevallen is... God hebbe zijn ziel. (maakt kruisteken) En we moeten seffens, of nog eer, een andere kiezen.

TIJL : (Is niet groot, maar slank en zeer levendig. Hij heeft een bult en draagt een fazantepluim op de hoed.) Ik stel mij aan.

LIEVEN : (Zijn klederdracht lijkt onverzorgd. Hij heeft een grote purperen neus.) Ik...

(De baas van "De Gouden Appel" slentert nader. Hij is gladgeschoren, rood van gezicht en stevig in het vlees. De houder van "De Moord der Onnozelen" helt zich haast uit zijn tent om alles te horen.)

BURGEMEESTER : Zwijgen!... Alle twee!... De generaal, Hertog van Alva, komt langs Oudenaarde met zijn troepen, en hij mag hier niet onverwachts toestuiken... We gaan dus seffens een andere torenwachter benoemen... Zwijgen!... U ken ik : Lieven Poens, brugdraaijer aan de Schelde... En gij?

TIJL : Tijl Uilenspiegel van Damme, met een bult geboren, om te zitten op den toren.

BURGEMEESTER : Goed... Dus twee liefhebbers voor 't baantje... Welke zijn uwe verdiensten? ... Wacht!... Stil, mannekes... Ge ziet goed, alle twee?

LIEVEN : Ik zie zover ik wil, ik kan zelfs achter een boom kijken.

TIJL : Al de schelen kunnen dat.

LIEVEN : Ik zie maar scheel als ik honger heb.

TIJL : En zeker hebt ge nooit dorst; 't is te zien aan uwe gevel.

BURGEMEESTER : Ssst, ssst mannen!... Poens kan dus achter een boom kijken... En gij, Uilenspiegel?

TIJL : Ik zie een luis zitten op een kemel, en zeggen of 't een manneke is of een wijfke.

LIEVEN : Dat zijn lelijke foefkes.

TIJL : Wat?... Ik zie zelfs van achter... Haalt mij de kemel.

BURGEMEESTER : Zwijgen! Alle twee!... Wij hebben hier gene kemel... Wat kunt ge nog, Lieven Poens?

LIEVEN : Ik heb macht lijk een peerd.

TIJL : Wat houdt dat in; een os heeft er nog meer.

LIEVEN : Ik ben genen os.

TIJL : Ge moet geen ossen verwijten.

LIEVEN : Lelijken bult! Atchi!

TIJL : Zattekul.

BURGEMEESTER : Geen verwijten!... Dien bult, dat gaat mij aan.

TIJL : Of hij gaat aan mij.

BURGEMEESTER : Stil!... Ik weet dat de bulten in 't algemeen geluk aanbrengen... En dat hebben we nu nodig... Hoeveel wilt ge verdienen?

LIEVEN : Ene Carolus in de week, enen.

TIJL : Ik doe 't voor niets, voor d'ere... Ik moet toch geen geld toegeven?

LIEVEN : Onderkruiper...Ik werk niet voor niets... Maar 'k zal u vinden, sprinkhane.

TIJL : 'k Zal mij achter uwe kloef wegsteken... Bezie mij dien helleketel; 't is juist een stokerij.

LIEVEN : Smeerlap!... Maar wacht. (Kwaad af rechts)

BURGEMEESTER : Poens ziet er van af... Dus, secretaris, pak uw ganzepenne en schrijf : Wij, burgemeester en schepenen der stad Oudenaarde, benoemen Tijl Uilenspiegel van Damme als torenwachter van 't stadhuis... Schepene, geef hem den bril om nog beter te zien, en de trompet... En luister nu goed : van zohaast ge den hertog en zijn gevolg ziet afkomen, blaast ge op de trompet... Verstaan?

TIJL : Twee keren.

BURGEMEESTER : Goed... Kom nu mee, en niet lachen, want den hertog is gene vent om mee te lachen... Ge moet seffens op den toren.

TIJL : Ik vlieg er op. (Hij zet de grote, ijzeren bril op, houdt de trompet aan de mond, blaast er enkele klanken uit, en volgt, guitig lachend, de burgemeester, schepenen en secretaris in het portaal van 't stadhuis.)

(De baas gaat terug naar "De Gouden Appel" toe, neuriet mee met ver kermismuziek.)

JANNEKE : (Op met mandje aan de arm. Zij is jong, fris en mooi.) Ah, dag baas.

BAAS : Oh, Janneke... Ik ben blij u te zien.

JANNEKE : Toe gij.

BAAS : Ja... Zeg mij nekeer gij, die bij de graaf van Lalaing dient, hebt ge geen nieuws?

JANNEKE : Nieuws... De graaf en de gravin verwachten den hertog.

BAAS : Dat weten we sedert drie dagen. Ik heb vlees gekocht, kiekens, gebrad... 't Is aan 't rotten... Drie dagen... 't Is om zot te worden.

JANNEKE : Iedereen wordt zot!... (stiller) Het schijnt dat er een thoeveel mensen de stad ontvluchten.

BAAS : (nog stiller) Er wordt verteld dat hij zo wreed is, die hertog van Alva.

JANNEKE : Ja?

BAAS : Ja... Het schijnt dat de koning van Spanje hem speciaal naar hier gezonden heeft.

JANNEKE : Waarom?

BAAS : Om ons te straffen.

JANNEKE : Ons?

BAAS : E... Ik wil zeggen, de rebellen, de kettters en de geuzen. Hij komt af met een macht van soldaten, ze zijn zo zwart als moorkes gat.

JANNEKE : Oh!...Ze zullen ons toch niet pakken?

BAAS : Ik... ik wil het u niet zeggen, want ge zoudt kunnen benauwd zijn: ze zijn schrikkelijk verliefd, zo verliefd als martikos.

JANNEKE : Oh!

BAAS : Ze pakken de meiskes met dozijnen.

JANNEKE : Oh!!

BAAS : En hun baas, de hertog, hij komt niet toe met zeventien per dag.

JANNEKE : Oei Here... Hij zal al met nekeer in Oudenaarde zijn... Ge zult het zien.

BAAS : 't Is onmogelijk.

JANNEKE : Waarom?

BAAS : Er staat een nieuwe wachter op den toren, en hij heeft een trompet, zo lang zie... En van zo haast hij hem ziet afkomen...

JANNEKE : Ziet hij goed, die waker?

BAAS : Hij... Hij heeft aan de burgemeester getoond dat hij zelfs van achter ziet.

JANNEKE : Hoe komt dat?

BAAS : Omdat hij alles kan. De stad heeft hem speciaal doen komen. Het is een zekere
Tijl Uilenspiegel, van Damme... Een wonderde kerel.

JANNEKE : Hij is groot?

BAAS : Oh nee, want 't is een bult... En de bulten, dat zijn slimme kerels, 't is gekend...
Dus, van zohaast hij de stoet ziet komen, zal hij op zijn trompet blazen; en
doordien de burgemeester en de schepenen sedert drie dagen op het stadhuis
zijn...

JANNEKE : Dan zijn zij ook zot?

BAAS : (zachter) Ja, van benauwdheid... Ze doen in hun broek.

JANNEKE : (lacht) Ohohoho...

(Lamme op met de ezel van Tijl. Hij is geweldig groot en dik. Hij ziet er moe uit
en neerslachtig. Hij laat zich op één der stoelen vallen van het gasthuis, de ezel
laat zich leerglijden op een andere.)

JANNEKE : God toch, wat klein ezelke, en zo een vent... Bezie me dien buik.

BAAS : Zeg eens, man, mijn stoelen zijn voor geen ezels.

LAMME : Ik vraag u niet te gaan zitten.

JANNEKE : Oho, baas! (Ze lacht hartelijk)

BAAS : Voor wie pakt ge mij?

LAMME : Voor de baas... Breng ons eten en drinken.

BAAS : Hebt ge Carolussen?... De "Gouden Appel" is een spijshuis van eerste rang.

LAMME : Mijn vriend zal betalen.

BAAS : Ah! Wie is dat, uw vriend?

LAMME : Tijl Uilenspiegel... Ik weet dat hij in Oudenaarde is... Ik ben hier met Fluppe,
zijn ezel.

JANNEKE : Hij zit op den toren.

LAMME : Welke toren?

JANNEKE : Hier, van 't stadhuis.

LAMME : (roept) Tijl!... Mijn vriend Tijl!... Tijl!!! (De ezel begint te balken.)

BAAS : Hij moet op den toren blijven!

TIJL : (Van op de toren) Lamme!... Fluppe!... Ik kom!

BAAS : En als de hertog komt?...

JANNEKE : Ik ben nieuwsgierig hem te zien, die Uilenspiegel.

TIJL : (Komt vlug op langs het portaal van het stadhuis.) Mijn vriend, mijn goeie dikke pens. (Hij omhelst hem vurig)

LAMME : (ontroerd) Tijl, kameraad...

TIJL : (Gaat naar de ezel) En gij, mijn braaf Flupke. (Hij zoent hem. De ezel balkt van genoegen.) Nu zijt ge gelukkig hé?... Wat een plezier... (Hij neemt hem bij een poot. Kermismuziek.) Hoort ge?... Komt vrienden. (De ezel staat recht. Lamme neemt hem de andere poot en ze beginnen te dansen op maat van de muziek, scanderend met de stem en met de voeten; en wanneer ze moe zijn, laten ze zich lachend vallen op de stoelen.)

JANNEKE : (Heeft goed gelachen, evenals de Baas. Ze hebben zelfs gedanst en meegeneuried.) Bravo! Bravo!!

TIJL : En nu, mijn tonneke. (Hij slaat op de buik van Lamme) Wat voor nieuws te Damme? ... Alles goed?

LAMME : Nee, nee... Ik zal u vertellen... Ik heb honger en dorst.

TIJL : Baas, breng aan mijn vriend vier meters gedroogde saucissen en twee flessen wijn... Daarbij nog een grote pint Oudenaards voor mijn ezel... Oest, haast u.

BAAS : Wie zal dat betalen?

TIJL : De hertog van Alva.

BAAS : Zijt ge zot?

JANNEKE : Wel nee! De hertog betaalt alles voor zijn dienstknechten. En doordien hij trompetter is... 't Is de graaf zelf, die 't gezeid heeft.

TIJL : Meent ge dat de hertog, dat hij het verteer van zijn trouwe dienaars niet betaalt?

BAAS : En als hij niet betaalt?

TIJL : Oh ... Durft gij, de hertog?... Ik zal hem zeggen... Als ge...

BAAS : Ik loop er om, ik loop er om. (vlug af)

TIJL : Mijn schoon lief bietje, gij, ge redt vier levens.

JANNEKE : Vier?

TIJL : Ja... Bekijk mijn vriend, bekijk hem goed

... Telt hij niet voor vier?... En dan, God toch, wat zijt ge schoon, poezelig, en zo vriendelijk... (Hij voelt aan haar keurslijfje.)

JANNEKE : Oh maar...

TIJL : Mijn zakdoek. (Haalt hem boven, ruikt er aan) Hum, hum... Wat moet gij lekker zijn. Ik zou een brokje van u willen.

JANNEKE : Ah!... 't Is jammer dat gij een brok te veel hebt, uwen bult.

TIJL : En zo ik hem niet had, zou ik van u mogen smullen, te beginnen met de kersen.

JANNEKE : De kersen?

TIJL : Uw rood mondje, schat... Voel, voel mijn bult... Het is geen gewone bult zoals er bij duizenden gedragen worden... Voel, toe, voel nekeer.

JANNEKE : Oh maar, hij is slap... Dat is raar, zulle.

TIJL : Uw hand is als balsem, ik voel dat ge mij kunt genezen; gij kunt mijn bult wegtoveren.

JANNEKE : Ik? Hoe dat?

TIJL : Met te duwen... Toe duw, duw fel!... Zo zie, goed... Duw nog, nog harder! Nog!!
(Plots een gerucht van een ontploffing en de bult is verdwenen.)

JANNEKE : (verschrikt) Wè!

TIJL : Dank u wel, ik ben er van af... Kom, dat ik u zoene, maagdeke der mirakelen. (Hij zoent haar en vindt haar mond.)

JANNEKE : (Kwaad en gelukkig) Gij, ge zijt mij een kerelke... Die bult, wat was dat?

TIJL : Een verkensblaas... Zonder die bult, zouden ze mij nooit gepakt hebben als torenwachter... Een bult brengt geluk bij.

(Lamme gaat nu en dan kijken om te weten of de baas nog niet komt.)

JANNEKE : Klim rap op de toren.

TIJL : Nee.

JANNEKE : Nee?!... En als de hertog komt?

TIJL : Ik hoop het.

JANNEKE : Waarom?

TIJL : Om de smoelen te zien van de burgemeester en de schepenen... Nee, men verlaat geen zonnestraalke zoals gij... Kom, naar 't smijtkot; ik zou nu de grootste moordenaars van de wereld willen neerslaan... Kom, liefje. Ziet ge mij geren, een beetje, veel?

BAAS : (Brengt de saucissen en de wijn. Hij zet alles op de tafel voor Lamme) Daar zie.

(Lamme gromt vergenoegd en begint te smullen.)

TIJL : Ohee! Baas!

(De baas van het smijtkot staat recht achter zijn installatie.)

TIJL : Wat een collectie smerige tronies... Zeg mij hun namen.

BAAS : De die is Lucifer, die andere daar Caïn, ginder Belzebuth, Nero, da's een Italiaan, Richard de derde, een Engelsman...

TIJL : Genoeg... En ze noemen dat de "Moord der Onnozelen.)

BAAS : Er is er één bij die onnozel is.

TIJL : Waar is hij?

BAAS : (Midden de sinistere figuren rijst een zacht gezicht.) Daar, 't is Gentil... Maar ge moogt er niet op slaan.

TIJL : Waarom?

BAAS : Omdat hij onschuldig is... Als hij valt, gebeurt er een ongeluk. Zes keren hebben ze hem neergeslagen, zes keren viel er een dode.

JANNEKE : Oh!

TIJL : Wat ge zegt. (Hij heeft de ballen genomen) Hier Janneke, en sla juist.

JANNEKE : Ik durf niet, ik zou hem kunnen raken, Gentil.

TIJL : Kijk... Voor u Caïn, moordenaar van uw broer. (Hij smijdt en Caïn buitelt achterover) Hier, Lucifer, die zoveel arme zondaars hebt verbrand... Ah! Hij is taai, de duivel... Hoep! (Lucifer valt.)

JANNEKE : Bravo, Tijn!

TIJL : En deze keer, voor u, Gentil manneke. (Het gelaat is getroffen, siddert, en valt over naar de schouder.)

BAAS : (Neemt zijn hoofd in beide handen.) Oh!

JANNEKE : Wat hebt ge gedaan?

TIJL : (is geschokt) ... Ik... ik weet niet... Dit hoofd, zo jong nog, doet mij denken aan mijn vader... Ik, ik ben er helegans...Kom, ik zal vragen aan mijn vriend, hij komt van Damme... Waar gaat gij, kleine?

JANNEKE : Naar de "Gouden Appel".

TIJL : Ik zie u nog?

JANNEKE : Oh ja. (af)

TIJL : Zeg Lamme, mijn vader... Hij, hij is gezond?

LAMME : Wilt ge een stukje, Tijn?

TIJL : Eerst mijn vader... Hebt ge hem gezien?

LAMME : Ja... Maar...

TIJL : Maar wat?... Zeg mij iets!

LAMME : Hij... hij loopt groot gevaar.

TIJL : Gevaar? Hoe zo?

LAMME : Grijpstuiver, de viskoper, hij is gaan zeggen dat hij kwaad gesproken heeft van de Heilige Maagd, en van de Paus, en...

TIJL : De schoelie... Hij heeft nooit mijn vader geren gezien. Hij staat zeker in dienst van de Spanjaard?

LAMME : Ja... En... en ik vrees dat uw vader voor de vierschaar zal moeten komen.

TIJL : Wanneer?

LAMME : Wie weet dat?

TIJL : Dat is inquisitie... Nooit zeker van uw leven. Bloedhonden.

LAMME : Laatst zijn er nog twaalf mensen verbrand.

TIJL : En de koning erft.

LAMME : Maar er is nog meer, mijn zoon, en wat een verdriet voor mij : mijn lief wijfke is weg.

TIJL : Calleke? Weg? Waar naartoe?

LAMME : Dat ik het maar wist, ik zoek haar overal... Hebt ge ze niet gezien?

TIJL : Nee... Vertel.

LAMME : Op zekere dag is ze van Brugge weergekeerd, heel veranderd... Zij, zo zacht en zo welgevormd, zo licht als een vlinder en zingend als een lijster... En die ogen... Ik smolt van liefde, alleen maar met er naar te kijken... Neem een slokje wijn, vriend.

TIJL : Waarom is ze vertrokken?

LAMME : Ik weet het niet... Sedert ze van Brugge kwam, was het uit met het liefdespel, ze weigerde mij zelfs haar lief mondje, alsof kinderkes langs daar gemaakt worden... En op een morgen werd ik wakker van de koude, mijn vuurpotje was weg... Ah, mijn goede kameraad. (Hij is zeer ongelukkig.)

TIJL : En Nele, mijn verloofde?

LAMME : Gezond;.. Als ik wegging zegde ze mij zo : "Als ge Tijn ziet, zeg hem dat ik hem trouw blijf".

TIJL : Zij is veel te goed voor mij.

LAMME : Wel zeventien keren : gij hebt maar een rok te zien en ge krijgt jeukte. Ik weet niet hoe ge niet beschaamd zijt.

TIJL : Ik ben beschaamd, zo beschaamd als een kwezel in haar hemd.

GILLINE : (Op met een vedel. Zij is zeer schoon en zwart van haar. Ze zingt, zich begeleidend met haar vedel. Zij is gevolgd door Roose.)

Op klank van mijn vedel

Zing ik dag en nacht,

Ik ben een jolige meid,

Die op liefde wacht.

Ik ben de eeuwige Eva,

En de duivel te knap,
Hoe schoon ook zij uw droom,
Zoek hem vlug in mijn hart.

(De ezel begint te balken.)

ROOSE : (Is een hoekige man, zijn gelaat is bruin, de gelaatstrekken hard.) Zwijg! Of ik sla u neer! (Hij dreigt met een stoel.)

TIJL : (Houdt hem tegen) Zeg, als gij Fluppe durft slaan..

ROOSE : Is dat uwen ezel?... Wat een verken.

TIJL : Dat verken vindt zijn broer... Groet hem, Fluppe.

(De ezel komt voor Roose staan, brengt een poot aan zijn kop, buigt, en gaat zich terug zetten.)

GILLINE : (lacht luid) Oho, Roose!

ROOSE : Gij kerel, ik zal u vinden.

TIJL : (tot Gilline) Schoon kind van mijn hart, ge moet zo zacht zijn als uw vedel, mag ik u bespelen?

GILLINE : Zijt ge rijk?

TIJL : Van liefde.

GILLINE : Dat zeggen de mannen allemaal. (tromgeroffel)

BEVELHEBBER : (Op met enkele soldeniers) Stilte!... Zwijgen!... Inwoners van Oudenaarde : het wordt bekend gemaakt dat de doorluchtige hertog van Alva, hoofdgeneraal van onze welbeminde soeverein Filips de Tweede, koning van Spanje, denkelijk vandaag met zijn dappere troepen uwe stad zal binnentreden. Gelieve te zorgen voor een feestelijke, een geestdriftige ontvangst. (Een groeiend gerucht. Voetstappen op kadans) Wat hoor ik?!... Het kan de generaal zijn!... Leve de hertog van Alva!

(Tijl ijlt door 't portaal van 't stadhuis naar de toren toe. Meer rumoer. Geroffel van trommels. Alva op met naast hem zijn nar. Hij is gevolgd door enige officieren en stoere Spaanse tercios. Hij is groot, hooghartig, verschrikkelijk. Hij steekt zijn hand omhoog. Er valt een stilte.)

ALVA : 't Is wat schoons... Zijt gij allen van steen?!

BEVELHEBBER : (samen met zijn soldeniers) Leve de hertog! Leve de generaal!

ROOSE & GILLINE : Hij leve lang! Hoera!

ALVA : Waar blijft de burgemeester, en de schepenen?

(De burgemeester komt op, blazend en zwetend, rood van schaamte en van benauwdheid. Hij is op de hielen gevolgd door de schepenen, knikkend op hun knieën. Zij buigen het hoofd tot aan de grond.)

ALVA : Zeg eens, spekbuiken, ge wist dat ik ging komen, en ge ontvangt me zo!... Ge sliapt zeker?

BURGEMEESTER : Monseigneur...

ALVA : Zwijg! Ge verdient gehangen te worden, allemaal.

BURGEMEESTER : Monseigneur, ik... Het is...

ALVA : Wat is het?

BURGEMEESTER : Het... het is de fout van de wachter.

ALVA : Welke wachter?

BURGEMEESTER : Tijl Uilenspiegel, de wachter van den toren... Hij moest kijken of uwe hoogheid afkwam en op de trompet blazen. (Nu geeft de trompet enkele valse tonen.) God toch.

ALVA : De stommeling... Brengt hem hier, en vlug.

(Vier schepenen stormen weg om hem te halen. De ezel van Tijl begint te balken.)

NAR : Ah!... Ziedaar zijn broer, zittend op zijn gat... En nevens hem zijn schoonmoeder. (wijst op Lamme)

(Alva ontdooit niet. Er hangt een angstwekkende stilte. De baas uit de "Gouden Appel" komt op met Janneke.)

TIJL : (Komt op, begeleid door de vroede vaderen. Hij ziet er plezierig uit, nieuwsgierig, nu en dan ongerust.) Meneer de hertog. (Hij groet zwierig met zijn hoed.)

ALVA : Gij zijt de wachter?

TIJL : Ik ben veeleer de trompetter, meneer de hertog, maar ze hebben mij daar een instrument in mijn poten geduwd... Gij, die alles kunt, bevallige hertog, beproef nu eens van er iets uit te krijgen.

NAR : Ge zijt zeker zot?

TIJL : Ik meende dat gij de zot waart.

NAR : Geef hier. (Hij rukt de gedeukte trompet uit de handen van Tijn.)

BURGEMEESTER : De trompet ging goed.

NAR : Hij heeft ze kapot geslagen.

ROOSE : En hij was op de toren niet, Monseigneur.

ALVA : Nee?

ROOSE : Nee... Hij zottebolde met de meiden en met zijn ezel. En zijn ezel noemt hij Fluppe, om onze geliefde koning Filips te beledigen.

ALVA : (woedend) Wat?!... Onze florieuze soeverein beledigen, de Koning van Spanje?!... Dat is majesteitschennis. Hangt hem op... De beul en zijn knechten, vlug.

(Soldaten lopen er om. De aanwezige wevers zijn ontevreden, ze beginnen te morren.)

OUDE WEVER : Burgemeester, dat is tegen de wetten van de stad.

ALVA : Ik lach om uw wetten en uw stad.

VROUWEN : (smekend) Genade, Messire, genade voor Uilenspiegel.

JANNEKE : (buigt de knie) Genade, grote hertog.

(Alva beziet haar, maar laat zich niet vermurwen door haar frisse schoonheid. De beul en zijn knechten komen op. Ze slaan de hand aan Tijn.)

LAMME : (buigt de knie) Genade, Monseigneur.

NAR : Als de schoonmoeders er zich mee moeien.

ALVA : (Na een stilte, een hand omhoog) Nar?!

NAR : Monseigneur.

ALVA : (tot Tijn) Misval van een nar, gij zult gehangen of gered worden door een nar... Stel hem de vraag.

NAR : ... Kunt gij iets vragen, iets dat onze machtige soeverein, Filips de Tweede, Koning van Spanje, iets vragen, dat hij niet vermag, dan hebt gij een kans.

ROOSE : Te veel voor zo een martiko.

VOLK : Spreek, Uilenspiegel.

TIJL : ... Nar, waarom mij zo iets vragen? ... Er is iets, dat zijne heilige majesteit niet kan...

NAR : Nee?

TIJL : Nee... Maar ik durf het niet vragen.

VOLK : Wat is het?

TIJL : (leutig) ...Van... van met zijn achterste omhoog te staan en te roepen : leve Vlaanderen. (Het volk lacht breed. Blijde beiaardklanken.)

ROOSE : (roept) Misdad! Majesteitschennis!

ALVA : (over van woede) Hangt hem! Vlug!! (De beul en zijn knechten sleuren Tijn naar de galg.) Ik zal u tonen, grove Vlamingen, hoe ik u zal nekken... Hangt hem!

(Een angstige stilte. En in die stilte, de droeve stem van Nele, nader en nader.)

NELE : Hebt ge gezien, gij die daar gaat,
De dwaze vriend, die ik verloor?
Hij is een man, maar heeft geen baard.
Ben ik hem nu op 't spoor?
Zo gij hem vindt, zeg hem dat Nele,
Van zoeken is zo moe,
Mijn lieve Tijn, waar zijt gij?

ALVA : (ongeduldig) Wat betekent?...

TIJL : Mijn liefste lief, ben ik het niet,
Of een geest, die hier vertoeft?
Kom, mijn trouwe, oh mijn hart,
Nu ik schuldeloos sterven zal.

NELE : Tijn!! (Baant zich vlug een weg tussen het volk en de soldeniers, ze beklimt de galg.) Wat?!... Wat gaan ze doen?

NAR : Hem hangen, lief beestje, hem hangen.

NELE : Nee!... Ik neem hem als man! Hij is van mij!

ALVA : Wat?!... Wat betekent?...

BURGEMEESTER : Mon... Monseigneur, naar de gebruiken en privilegiën van de steden van Vlaanderen, is het recht en wet, dat een jonge maagd of niet gehuwde vrouw, een man kan redden van de strop; maar dan moet zij hem nemen als haar man, aan de voet van de galg.

ALVA : (Na een stilte. Boosaardig. Luid.) Rare gebruiken en privilegiën, die ik zal wegvagen... Wie zijt ge?

NELE : Ik ben Nele, zijn verloofde, en ik kom van Damme om het te vinden.

ALVA : (Aarzelt. Hij denkt eerst na. Dan.) God is met hem... Laat hem los.. Maar wacht, ik zal u wel klein krijgen, plompe Vlamingen, gulzig en zinnelijk, fier en koppig, kettters van de duivel... Kapiteins en soldaten, gij zult te gast zijn bij de bewoners,

en gij hebt recht aan een goede tafel en bed... Wie kan er mij bij de graaf de Lalaing brengen?

BURGEMEESTER : De...daar, Monseigneur, één van zijn dienst-maagden. (Hij duidt Janneke aan.)

ALVA : Hij is goed gediend, de Lalaing. Uw naam?

JANNEKE : (benauwd) Je... Janneke van Doren, Monseigneur.

ALVA : Geleid mij.

JANNEKE : Ja, Monseigneur. (Zij beeft, als hij zijn gepantserde hand legt op haar schouder.)

ALVA : Benauwd?

JANNEKE : Ja...e..Nee nee...

(Op dit ogenblik, door Roose geduwd, komt Gilline voor en ze bekijkt Alva met lokkende ogen. Zij wordt gesnapt door de bevelhebber van de tercios. Alva, de hand op Jannekes schouder, verdwijnt links van het stadhuis, gevolgd door zijn officieren. De chef der tercios heeft Gilline bij de arm genomen. Ze lacht hem toe. De soldeniers en een groot deel van het volk gaan weg. De beiaard speelt niet meer. De avond valt.)

NELE : Oh, Tijl, Tijl! (Ze strengelt haar armen rond zijn hals, zoent hem, schreit op zijn schouder.)

TIJL : (Kust haar, kust haar nog) Oh Neleke, nu zijt ge bij mij.. God zij dank... Zij is hier, vlees en hart en ziel, mijn liefde kind... Oh, de zachte ogen en de schone rode lippen, waar nooit een kwaad woord uit kwam. Zij redt mij het leven, mijn duifje. (Hij krabt aan zijn hals) Ik had ergens jeukte...

LAMME : Van een koord... Ge zijt zo dwaas als een kalf... Ge houdt de zot met een Spaanse generaal, in plaats van te smullen en te drinken. Ge zult slecht eindigen, manneke.

TIJL : Zegt gij, dikzak. (hij hoort Nele snikken) Ge schreit, lieveling?

NELE : (smartelijk) Tijl!

TIJL : Ge vindt mij weer en ge redt mij.. Is het een ongeluk?

NELE : Oh nee, Tijl, nee... Het is te Damme.

TIJL : Mijn vader?... Of moeder?

NELE : Lacie... Uw vader.

TIJL : Zeg, zeg mij alles, gij alleen moogt mij alles zeggen.